

חדושי רבי שמואל

מסכת יבמות

ת"ת 1234567

סימן א

תוצר החכמה

בענין פטור ערוה

ת"ת 1234567

שאינו עולה ליצום אינו עולה לחליצה, ומכאן קרא ילפי דליכא צה כלל זיקת יצום והיא פטורה מיצום, מ"מ יסוד הדין הוא משום הא דאסורה ואין האיסור נדחה, חז גורס שיהא צה פטור הנלמד מקרא דלקחת. אולם הגר"ש שקופ ז"ל אמר דצאמת אף בלא קרא דלקחת יש צה פטור, ומשום דצת דילפי מקרא דלרת ערוה פטורה מן היצום מוכרח מה דערוה הוא פטור מיצום, דאי פוערת את הלכה כ"ש שפוערת את עצמה, ואף לולי הטעם דאין עדל"ת שיצ"כ, ויהא ליכא למימר דמה דיש בערוה עצמה פטור מקרא דלקחת זכו הפוער את הלכה, דפטור מדינא דכל שא"ע ליצום א"ע לחליצה ודאי דאין פוער לרה, וכמבואר ברמב"ן דיש מכילתין דצטלת התנאי פטורה אף מן החליצה מדין כל שא"ע ליצום, ומ"מ לרתה אין פטורה כיון שאינה לר"ע. ומה דאמר רצא דערוה גופא לא לריכא קרא כי אלטריך קרא לפטור לרה כוונתו דלולי קרא דלרה היי הטעם דערוה אין מתייצמת משום דאסור לייצום, אבל צת קרא דערוה פוערת לרתה ילפי מה דערוה הוי דין פטור מיצום אפי' על לרתה וכ"ש על עצמה, ואפי' בלא קרא דלקחת, וקרא דלקחת צעי למילף שיש לה גם פטור מחליצה, דמפטור לרה לא ילפי כי אם פטור יצום]. ולא מיצעיה אי נימא דגדר פטור לרה הוא דהערוה עצמה פוערת את הלכות ודאי מוכח מה דערוה הוי פטור מיצום, ואף אי נימא דדין פטור לרה הוא דחל שם לרת ערוה על הלכה, והיינו דיש דין מחודש דיש על הלכה שם לרת ערוה, וק"ל זה נמי פוער מן היצום כמו ערוה, נמי מוכח דיש דין פטור ערוה, דהא על דין לרת ערוה ליכא איסור כרת, ומה דנתרצה לק' ד"ג ע"צ דיש צה דין כרת כבר ביארו רש"י ועוד ראשונים דאירי על כרת דאשת אח צת דפטורה מיצום, אבל על שם לרת ערוה ליכא חיוצ כרת"ו וא"כ הרי ליכא למימר דאין מתייצמת מחמת האיסור, ועל כרחק דיש דין דק"ל לרת

מתניתין חמש עשרה נשים פוערות לרותיהן מן החליצה ומן היצום עד סוף העולם. ולקמן דף ח ע"א אי רצא אמר ערוה גופה לא לריכא קרא דאין עשה דוחה ל"ת שיש צו כרת. ויעו"ש צסוגיא דליכא עוד שינויי דצעי קרא גם לערוה גופה משום דאי לאו קרא ה"א דמתייצמת מטעמא דהואיל ואישתרי אישתרי או משום היקשא דרצי יונה קמ"ל קרא דאינה מתייצמת, ומיכו צת דגלי קרא דליחא להנך טעמי מודו כו"ע דאינה מתייצמת משום דאין עשה דוחה ל"ת שיש צו כרת.

והנה צכמה סוגיות צש"ס אי דלר"ע דאין קידושין תופסין צחייבי לאוין ה"ה דחיי"ל פטורין מן החליצה ומן היצום, [ויעו"ש צסועה ד"ה דאי בלשן הגמי שם דר"ע משוי לחיי"ל כי ערוה], וצתוס' לק' ד"ע ע"א ד"ה וברי הקשו צזה ח"ל, צכל דוכתי פשיעא להש"ס דחיי"ל לר"ע דאמר אין קידושין תופסין צחיי"ל לאו צני חליצה ויצום נינהו כמו חייבי כריתות, הכא וצהערל גצי פלוע דכא וצרות שפכה וצפרק די מיתות, ותימה לר"י דאמאי לא אמרי נמי לר"ע דלית עשה ולידחי ל"ת עכ"ל. והראשונים (יעו"ש ברמב"ן ורש"א וריעצ"א) הוסיפו צזה להקשות דהא צגמי מצואר דאפי' חיי"כ הוו מתייצמי אי לאו דאין עשה דוחה ל"ת שיש צו כרת, וא"כ צחיי"ל לר"ע דל"ש האי עעמא למח לא יתייצמו.

ושמעתי ממו"ר הגר"ש שקופ ז"ל ליישב צזה, דהנה לכאוי לפי"מ דמצואר דצברי רצא דערוה גופא לא לריכא קרא משום דאין עדל"ת שיש צו כרת [וכבר ביארנו דגם נשאר אמוראי דצעו קרא מ"מ צת קרא מודו דהטעם משום דאעדל"ת שיצ"כ], נמלא דליכא בערוה דין פטור ורק דאין מתייצמת משום דאין האיסור נדחה, ואף חז ודאי דיש צה דין פטור וכדילפי לק' (דף כ ע"א) דחיי"כ פטורים מן החליצה מקרא דלקחת דכל

א. א"ה יעו"י להלן סי' ג מה שהביא רבינו כמה שיטות דדין צרה הוי גם לענין איסור].

ערוה הוי פטור מיבוס, וא"כ כ"ש דערוה עלמה הוי פטור מיבוס.

ומעתה מיושב קרי החוס' בטעם דלרבי עקיבא חי"ל פטורין מן הייבוס ואף דשייך זהו עדל"ת, דכיון דר"ע מדמי חי"ל לחי"כ [וכלי הגמי' בסוטה דמשוי לה כערוה] א"כ גם בחי"ל יש פטור ערוה [ואף דכלי הגמי' לעי' ד"ג ע"כ אי' מה אחו"א שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, משמע דהפטור תלוי בחיוב כרת, מ"מ בגמי' דמבואר דלר"ע מדמי חי"ל לחי"כ מוכח דהפטור תלוי בשם ערוה, ועכ"פ להראשונים לא הוקשה כי אם דיבוא עשה וידחה ל"ת]. וכיון דיש זה פטור ל"ש לומר דעשה דייבוס ידחה ל"ת, דכיון דערוה הוי פטור מיבוס ליכא עלה כלל עשה, ומה שהקשו הראשונים מהא דבגמי' איתא דאי לאו דאין עדל"ת שיש בו כרת גם חי"כ היתה מתייבמת, לא קשה לדברינו, דהגמי' איירי מקמי דילפי' לפטור לרה והגידון הוא על הערוה עלמה משו"ה צעי לטעמא דאעדל"ת שיצ"כ, אבל לבתר דידעי' לפטור לרה וכ"ש פטור ערוה עלמה ל"ש כלל לומר דתחייבם משום דחי', עכת"ד הגרש"ש ז"ל.

ב. ובביאור הא דאי ערוה הוי פטור מיבוס ל"ש עדל"ת י"ל צ"י אופנים, או דנימא דכיון דיש כאן פטור מיבוס אין כלל עשה, ואף דאם היה עשה והיה דוחה את הל"ת ה"י בטל ממנה דין ערוה ושוב לא היה זה כלל פטור מיבוס, מ"מ בתחילת דינה קודם שחל עדל"ת היא פטורה מיבוס ושוב אין כלל עשה שידחה את הל"ת ולא אמרי' עדל"ת רק במקום שגם לולי הדחיה היה עשה ול"ת הסותרים ז"ל, אבל בערוה שלולי דין דחייית עשה לל"ת לא היה כאן כי אם ל"ת ומהעשה היתה פטורה בכה"ג ליכא עדל"ת. או דאפשר לומר דבאמת אף אי ערוה הוי פטור מ"מ אי היה שייך עדל"ת היה חל דין עדל"ת והיתה מתייבמת, דכיון דאי לאו פטור ערוה לריך להיות עשה, שיש לו כח לדחות הל"ת, אמרי' דחייל עשה ודחי להל"ת ושוב אינה פטורה, ומה דלר"ע לא אמרי' דעשה דיבוס דחי ל"ת הוא משום דהעשה אין דוחה כי אם את האיסור ביאה ולא את עיקר השם ערוה, דעשה אין לו כח לעקור שם ערוה, והפטור יבוס נגרם מהשם ערוה שיש זה ולא מהאיסור, ומשו"ה אף לבתר שידחה העשה את הל"ת אכתי יש זה פטור יבוס ומשו"ה היא פטורה.

ואולם נראה להוכיח כדרך האי' דהנה כבר עמדו בזה דמבואר ד"ג ע"כ דאי אחי עשה דיבוס ודחי לל"ת דאחרי"א היתה מתייבמת [בלא קרא דעלי], והרי מוכח מכמה דוכתי דמלכות יבוס היא דוקא בקנין, ואי אין קונה אותה אין מקיים המלוה, [ויש בזה נידון ואכמ"ל], ומעתה קשה דאף אי היה דין עדל"ת הא זה ה"י מועיל

רק לבחיר את האיסור אבל שם ערוה איכא עלה וא"כ איכא זה דין דאין תופסין זה קידושי ולא חל זה קנין יבוס ולא קיים מלות יבוס, [ויעוי' בהמקנה קרי דס"ח ע"א דיתקן דקנין יבוס שאני מכל תפיסת קידושין בעלמא, וקנין יבוס חל גם צמי שאין קידושין תופסין זה באופן דאיכא מלות יבוס, ולפי"ז לק"מ דשפיר קונה אותה אי אמרי' עדל"ת ומותרת לו, אולם זה חידוש, ובפשוטו קנין יבוס הוי כשאר קידושין]. והנה לכאוי' י"ל דדין אין קידושין תופסין בחי"כ תלוי באיסור דהדין הוא דאין קידושין תופסין צמי שאסורה באיסור כרת, והכא כיון שנדחה האיסור מדין עדל"ת תפסי זה קידושי, אולם מהגר"ש שקופ ז"ל שמעתי דאין האיסור כרת גורם להא דאין קרי תופסין, והווי צ"י דינים נפרדים דיש זה איסור ויש זה אי תפיסת קידושין, ומה דילפי' מקרא דאין קרי תופסין בחי"כ היינו בתורת סימן שאותה הסיבה שגורמת לאיסור גורמת שלא יתפוס קידושין, ומיכו אף אי מאחה טעם לא יהי האיסור לא יתפוס זה קידושין, [ויעוי' בשערי ישר ש"א פ"א], וכן מוכח מרש"י דף נב ע"א ד"ה נתן לה דהא דאין מאמר קונה ביבמה הוא משום דאין קידושין תופסין באשת אח והתורה לא התירה כי אם לביאה, ומוכח דאף דאין זה איסור ביאה מ"מ אין קידושין תופסין זה, וא"כ קשה איך ה"י קונה היבוס באחות אשה אף אי ה"י זה עדל"ת. ושמעתי בזה מהגר"ש שקופ ז"ל [וכ"ה בשערי ישר ש"א פ"א] דעשה דוחה ל"ת אינו ענין דחייית האיסור בעלמא כי אם דיש כאן היתר על האיסור, ואין זה שייך לנידון אי עדל"ת הוי הותרה או דחוי' דה רק נפק"מ לענין אי במקום שאפשר לקיים שניהם נמי הותרה או לא, אבל במקום שדוחה אז גם אי הוי דחוי' נחשב להותרה, דבמקום איסור התירה התורה את גוף האיסור, ומכאן זה חידוש הגרש"ש דענין עשה דוחה ל"ת אינו רק דכהעשה אומר לך עשה והל"ת אומר לך לא לעשות אז הדין שתעבור על הל"ת ותשמע לעשה, כי אם דהעשה יש לו כח לעקור את כל הדין דהל"ת, וכשיש עשה נגד ל"ת דערוית יש כח לעשה להפקיע את כל השם ערוה ולא רק לומר לעבור על הל"ת, היכא דנלך לעשה שיופקע הדין ערוה, ומשו"ה אי ה"י לעשה דיבוס כח לדחות הל"ת דאחרי"א היה דוחה גם את הדין ערוה דאחרי"א לענין תפיסת קידושין, דכיון דללורך המלות יבוס נלך שיחול זה קנין פקע הדין ערוה דידה וחלין זה קידושין.

ולפי יסוד מחודש זה דגם דין ערוה יכול לידחות מדין עדל"ת ליכא למימר כהאופן ה"י שביארנו דהא דלר"ע אין חי"ל מתייבמת משום דאף דהעשה דוחה הל"ת אכתי נשאר זה דין ערוה לענין פטור יבוס, דהא גם דין ערוה זה דפטור יבוס יכול לידחות מכה העשה, וכמו דהדין ערוה לענין תפיסת קידושין נדחה, ועכ"ל

כדרך הא' דעמא דר"ע דכיון שיש לחי"ל דין ערוה יש
זה פטור יצום ואין זה כלל עשה דיצום שיוכל לדחות את
הל"ת.

לרעה משום דלא מקרי לרעה אלא כשהיתה עמה ביחד
לרעה צחיי בעלה עכ"ל, הרי מצוה דאינו הי' לה שם
לרעה היתה נפטר ממצו"ה אף דנעשית לרעה לאחר נפילה,
והיינו דפטור דללרוע שייך לאחר נפילה.

ג. וביסוד זה דצטרוה יש צ' פטורים, א. דעלם דין
ערוה הוי פטור וכמו דפוער לרעה.
ב. דכיון דאין עדל"ת שיש צו כרת ואסורה ליצום פטורה
מקרא דלקחת דכל שאין עולה ליצום א"ע לחליצה, נראה
לצאר הסוגיא דלקמן דע"ע ע"צ דתנן שם א"ר עקיבא
סרים אדם חולץ, ופריך בגמ' מכדי שמעיי לר"ע דאמה
חיי"ל כחיי"כ דמו וחיי"כ לאו בני חליצה ויצום נינהו וכו',
אלא אמר רבה כגון שנפלה לו ולבסוף נפלע, [פ"י דס"ל
דכיון דצשעת נפילה חל הזיקה תו לא פקע] אמר ל"י אציי
וליתי איסור פלוע ונידחי עשה דייצום, מי לא תנן ר"ג
אומר אם מילנה מילנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותלך
הלו משום אחות אשה, אלמא אחי איסור אחות אשה
ודחי [ופ"י רש"י ח"ל בגדולה שנפלה לפני בעל אחות
קטנה אלמא אחי איסור אחות אשה ודחי אע"ג דצשעת
נפילה איחיא], ה"נ ניחא איסור פלוע ונידחי, אלא אמר
רב יוסף וכו', ע"כ. ול"צ צמה נחלקו רבה ואציי דהא
רבה נמי ידע ממתני' דמייחא אציי ועל כרחך דחילק בין
אח"א לפנ"ד, ולריך תלמוד צמה ס"ל דחלוקים צ'
הדברים ומה השיג עניו אציי.

ובאמת דצרי אציי ל"ע דהרי הא ודאי דצצרי רבה
מצוה דחלוק דין ערוה צשעת נפילה מדין
ערוה לאחר נפילה, וגם זה ודאי דלענין אח"א שחייבם
ל"ש חילוק בין שעת נפילה לאחר נפילה דהא אין עשה
דוחה ל"ת שיש צו כרת, ועעם זה ליחא צפנ"ד דהא הוי
ל"ת צלא כרת, וא"כ ל"ש להקשות על רבה מאח"א. ואם
כוונת אציי להשיג על סצרת רבה מסצרת מה הביא ראי'
מאח"א. ונראה בזה דאציי ס"ל דאי נימא דפטור דללרוע
נאמר רק על שעת נפילה ה"ה דהפטור דלקחת נמי נאמר
רק צשעת נפילה דמהיכי תיתי לחלק צייניהם, ומש"ה
קשיא ל"י דאי נימא דהפטורים נאמרו רק צשעת נפילה
א"כ דנעשית אח"א לאחר נפילה נהי דאסורה ליצום
מ"מ תחלק דליכא זה פטורה דכל שא"ע ליצום הנלמד
מקרא דלקחת, ועל כרחך דאיכא להאי פטורה גם לאחר
נפילה, וא"כ ה"ה פטור דללרוע יחא גם לאחר נפילה וגם
פנ"ד לאחר נפילה פטור ממצו"ה. ורבה חולק וס"ל
דפטור דללרוע הוי פטור צנפילה ול"ד לפטורה דלקחת
דאינו דין צנפילה.

ב

והנראה בזה דרבה ס"ל דפטור ערוה הנלמד מקרא
דללרוע הוי דין צנפילת יצום, דיצמה שהיא
ערוה יש דין פטור צנפילת יצום, ומש"ה כל שלא היתה
צשעת נפילה ערוה ורק שנעשית אח"כ ערוה ליכא זה
הדין פטור ערוה הנלמד מללרוע, משא"כ הפטור הנלמד
מקרא דלקחת דכל שא"ע ליצום א"ע לחליצה שייך גם
לאחר נפילה דכל יצמה שאין זה יצום פקע ממנה הזיקה.
ומש"ה ס"ל לרבה דחלוק אח"א לאחר נפילה מפנ"ד
לאחר נפילה, דהיכא דנעשית אח"א לאחר נפילה פטורה
מיצו"ה ואף דליכא זה פטור דלרוע, ומשום דכיון דלא
אחי עשה דיצום ודחי ל"ת דאח"א שיש צו כרת חשיבא
דאין עולה ליצום וכל שא"ע ליצום א"ע לחליצה מקרא
דלקחת, משא"כ צפנ"ד לר"ע הא ל"ש נפטורה מקרא
דלקחת דהא שפיר חשבה עולה ליצום דיצום עשה דיצום
וידחה ל"ת דפנ"ד וכמו שהקשו החוס', ומה דפנ"ד
צשעת נפילה פטור כבר נחבאר דהא רק מדין פטור ערוה
הנלמד מקרא דללרוע [ועל פטור זה ל"ש עדל"ת וכמש"נ],
ופטורה דללרוע ליכא כי אם צשעת נפילה ומש"ה לא
נפטר מחליצה רק צשעת נפילה ולא אחר נפילה. ואציי
פליג על רבה וס"ל דגם פטור ערוה הנלמד מקרא דללרוע
שייך גם לאחר נפילה, ומש"ה ס"ל דגם פנ"ד לאחר
נפילה פטור ממצו"ה, [וישוי' צתשו רעק"א ח"צ ס"י קע
שכתב צטעם דנעשית אח"א לאחר מיתה אין פוערת

ד. והנה לקמן ד"כ א' ע"א בגמ' אמר רב גידל אמר
קרא ועלחה יצמתו השערה שאין ת"ל יצמתו
מה ת"ל יצמתו יש לך יצמה אחרת שעולה לחליצה ואין
עולה לייצום ואחו זו חייבי לאוין, ואימא חייבי כריתות,
אמר קרא אם לא יחפוץ האיש לקחת הא חפץ מייצם כל
העולה לייצום עולה לחליצה וכל שאינו עולה לייצום אינו
עולה לחליצה, א"כ חייבי לאוין נמי, הא רבי רחמנא
יצמתו, ומה ראית, מסצרת חייבי לאוין תפסי צבו
קדושין חייבי כריתות לא תפסי צבו קדושין, ע"כ.
ולדברינו לע"ט דצרי בגמ' שם דמקשה ומה ראית, והא
סצרא פשוטה היא לחלק בין חיי"ל לחיי"כ, דהרי נחבאר
דצחיי"כ נלמד מקרא דללרוע, דיש זה פטור מייצום
משא"כ צחיי"ל מה דאין מתיצמת הוי רק מחמת
האיסור דאסור לייצמה, וא"כ כיון דאיכא חד קרא לרבות
דאף שאין עולה לייצום עולה לחליצה וחד קרא למעט דמי
שאין עולה לייצום אין עולה לחליצה, הרי צרור מסצרא
דלריך לאוקמי להמיעוט על חיי"כ דיש זה פטור מייצום
והריצוי לחיי"ל דאין צהם פטור מייצום, ולצאר דהקרא
ממעט דהפטורה מייצום פטורה מחליצה, ומי שאין זה
פטור כי אם איסור חייבת צחליצה [וישוי' צרש"י ד"ג
ע"א ד"ה ה"א שכי' דכל העולה לזיקת יצום וכל שאין

לחיי"כ והרי החילוק מצואר בפשוטו דחיי"כ הוי פטור וחיי"ל הוי רק איסור, ולכן ס"ל דהגמי שם הא קאי למאי דס"ד שם דגם חיי"ל גרידא [אף שאין צהם עשה] נמי אין מתייבמים מדאורי מקרא דיבמתו, וס"ל לרש"י דהא דאין מתייבמים אינו משום דאיכא גזיה"כ דעשה דייבום לא דחי ל"ת דמכ"ת לחלק בין עשה זה לשאר עשין, [ויעו"י ברש"י] שם שכי דקרא גלי לן דחיי"ל לא התירה התורה איסור אשת אח, כי אם דהגזיה"כ הוא דחיי"ל הוי פטור מיבום וכמו שמלינו צערוה דהוי פטור מיבום, וממילא ל"ש צ"י עדל"ת, [וכמו דלר"ע ל"א דחיי"ל עדל"ת], ופשטא מקשה שפיר הגמי דכיון דבין חיי"ל ובין חיי"כ הוו פטור מיבום מ"ש דלענין חליצה מחלקין דחיי"כ פטורות מחליצה וחיי"ל חייבות והרי תרווייכו אין עולין ליבום משום פטור ומאי נפק"מ אי הפטור נלמד מקרא דלרור או מקרא דיבמתו, וע"ז משני הגמי דמחליצה ממעטי רק מי שלא תפסי צה קידושי.

ומעתה י"ל דכ"ז רק להס"ד דגם חיי"ל גרידא פטורים מיבום, אבל למסקנא דחיי"ל מתייבמים מדאורי ורק חיי"ל ועשה אין מתייבמים משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה א"כ לא מלינו כלל דאיכא פטור דחיי"ל ועשה ואין פטורות מיבום כי אם אסורות להתייבם, וצווחר נשי רש"י לקי ד"כ דחיי"ל לחוין ועשה אם צה עליי קנאה דיעבד לענין להכריכה גע ורק דציעא גם חליצה, [וכ"ה גם שי הרמב"ם צפ"ו מיבוי"ח הלי"א דקנאה, ורק זרחה לא נפטרה, ורק דמהרמב"ם משמע דהיא עלמה קגוי לגמרי ופטורה מחליצה ויעו"י צמ"מ שם הלי"ג, וברש"י משמע דקנאה רק לענין שזריכה גע, ומ"מ חליצה נמי צעיא, ואכמ"ל צביאור הדברים], ודאי דאינה פטורה מיבום, וא"כ אין מקום כלל לקי בגמי מה ראית לחלק בין חיי"כ לחיי"ל, דרק חיי"כ שפטורים מיבום פטורים מחליצה, אבל חיי"ל ועשה שאין פטורין כי אם אסורים צייבום חייבום צחליצה.

ובזה מיושב מה דצתחילת הסוגיא בד"כ שם אי צגמי אלמנה לכה"ג קפסיק ותני ל"ש מן הנשואין ול"ש מן האירוסין, צשלמא מן הנשואין עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה אלא מן האירוסין ל"ת גרידא הוא יבום עשה וידחה ל"ת. וכן התוס' שם צד"ה צשלמא ח"ל תימה דמן הנשואין נמי תיקשי ל"י דאמאי חוללת כיון דאין עולה לייבום דלא אתי עשה ודוחה ל"ת ועשה ותיבוי כי חייבי כריתות, וי"ל דלא קאמר צשלמא אלא ממאי דאין מתייבמת, עכ"ל. אולם למה צביארנו צשי רש"י מיושב קי התוס' צפשיעות דעל חיי"ל ועשה לא קשיא להגמי אמאי חוללת ומ"ש מחיי"כ, דודאי חלוקים דחיי"כ כיון דאיכא צה פטור ערוה מקרא דלרור אמרי מסבירא דמכח פטור זה פטורה מכל נפילה היבום צין ליבום ובין לחליצה משא"כ חיי"ל ועשה דאין זה פטור כי אם איסור

עולה לזיקת יבום פטורה מן החליצה, הרי דמצואר צלשונו דקרא דכל שאין עולה לייבום לא חיי"ל על מי שאסורה לייבם, אלא על מי שאין צו זיקת יבום, חה כדצרינו דרש"י שהפטורה מיבום פטורה מחליצה ולא שהאסורה ליבום פטורה מחליצה]. ומאי קשיא כלל להגמי ומה הוצרכה לעעם דתפסי צהו קידושין. וצשלמא לשיעת רצה דצטרוה דלאחר נפילה ליחא לפטור ערוה הנלמד מקרא דלרור, [ומש"ה פנו"ד לאחר נפילה לר"ע חייב צחליצה], ואפ"ה תנן דנעשית אחו"א לאחר נפילה פטורה מן החליצה, א"ש דקשיא להגמי דמ"ש חיי"ל מחיי"כ דאחר נפילה דצתרווייכו ליכא פטור מיבום כי אם איסור ואפ"ה חיי"כ אינה חוללת, וע"כ צריך לעעם דלא תפסי צה קידושי, אבל לחצ"י דס"ל דגם נעשית ערוה לאחר נפילה ליחא לפטור ערוה הנלמד מקרא דלרור [ולכא"ה כוחי קי"ל דצסוגיא שם משמע דגם רב יוסף ס"ל כוחי וכדאי שם צתר קושיית צביי אלא אמר רב יוסף ומשמע דגם הוא ס"ל כאצ"י], לע"ע מאי קשיא להגמי מה ראית לחלק צין חיי"ל לחיי"כ והרי החילוק מצואר צפשוטו דרק מי שיש לו פטור מיבום פטור מחליצה, ולא חיי"ל דיש צהם דין ייבום והחסרון רק צהיכי תמלי, וצודאי דמסבירא צריך לומר דקרא דלקחת גלי רק דמי שפטורה מיבום פטורה מחליצה, ולא גלי שהאסורה ליבום פטורה מחליצה.

ה. והנראה צזה דהנה רש"י לקי ד"י ע"צ כתב צד"ה וחיי"ל לחוין צני חליצה ויבום יניכו כלומר זקוקה היא להתייבם ואין איסור לאו פוערת מן החליצה דהא מאחות אשה ילפי שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת וכו', וכ"כ רש"י לקי ד"כ ע"א ד"ה גרושה וחלוצה ח"ל ואפטורי צולא כלום לא דלא אלים לאו למיפטרה דילפי מאחות אשה עכ"ל. ומצואר דצברי רש"י דהא דחיי"ל צריכין חליצה הוא משום דלא ילפי להו מאחות אשה, וצברי תמוכים מאד דהא מה דחיי"כ פטורים מחליצה לא ילפי כלל מן הפסוק הפוער אחות אשה מיבום כי אם מקרא דלקחת דכל שא"ע ליבום א"ע לחליצה, ומה דלא ילפי מהאי קרא גם חיי"ל הא מצואר צגמי העעם דילפי מקרא דיבמתו, [והא דמוקמי האי קרא לחיי"כ והאי קרא לחיי"ל הא מצואר צגמי משום דצה תפסי קידושי וצה לא תפסי, [וברש"י שם ד"ה תפסי ציאר דלקחת משמע דלא תפסי צה קיחה], ונמלא דפטור חליצה לא ילפי כלל מאחו"א וכן מה דחיי"ל חייבין צחליצה ל"ה משום דלא דמו לאחו"א, ואמאי כי רש"י דחיי"ל חייבין צחליצה משום דפטור חליצה נאמר צאחו"א ולא ילפי מיני חיי"ל ול"ע.

וצריך לומר צזה דלרש"י הוקשה מה שהקשינו לע"י דמאי מקשה הגמי מה ראית לחלק צין חיי"ל

חייבת בחליצה, ומה דצתר הכי מקשה בגמי מה ראית זה רק למאי דמחדשת בגמי דגם בחיי"ל איכא דין פטור ולכן גם חיי"ל גרידא אין מתייצמת ומ"מ איכא זה חליצה א"כ גם חיי"כ תחלוץ אף דאיכא זה פטור.

ולפי"ז נמלא דלמסקנא מה דחיי"כ אין חוללות הוא מאותו דין עלמו דאין מתייצמות דהפטור ערוה פטורם בין מחליצה ובין מיצום, [וכמו שציארנו בכוונת הגמי בתחילת הסוגיא], וזוה מדוקדק לשון רש"י לעי' ד"ג ע"א שכי' דג"ה ה"א ח"ל, דכל העולה לזיקת יצום עולה לזיקת חליצה וכל שאין עולה לזיקת יצום פטורה מן החליצה, ולא כי רש"י שם כל שאין מתייצמת אלא כל שאין עולה לזיקת יצום, והיינו דכל שיש זה פטור מזיקת יצום פטורה גם מחליצה, ובהמשך דבריו שם כי רש"י ח"ל וכל היכא דאמר"י חוללת ולא מתייצמת משום ספיקא הוא, ובגליון הש"ס שם העיר עי' לקמן דכ"א ע"א ולע"ק. וכוונתו דהא חיי"ל ועשה חוללות ולא מתייצמות ולא משום ספיקא, אולם לדברינו נראה דענין חיי"ל ועשה לא נחית רש"י לבאר דכח איכא נמי זיקת ייצום ורק דאסורות לייצום, חכ פשוט, ורק לענין ערוות דבהן איכא פטורא כי רש"י דל"ש לחלק זהו בין ייצום לחליצה רק בספיקא.

ובזה ניחא מה שכי' רש"י [שהבאנו לעי'] דד"י וד"כ דהא דחיי"ל ועשה חוללות הוא משום דלא ילפי' לכו מאחור"א, ומשום דרש"י סובר דאליבא דאמת החילוק בין חיי"כ לחיי"ל ועשה לענין חליצה הוי משום דבאחור"א איכא פטור ייצום ובחיי"ל ועשה ליכא וכמש"נ, ופטור זה הא מצוה צקרא דממעט אחור"א מייצום [או מקרא דלררור], ולכן כי רש"י דחיי"ל חייבין בחליצה משום דלא ילפי' מאחור"א דאיכא זהו פטור ייצום, והוי רק איסור ומש"ה שפיר חוללות.

תפסי זה קידושי פטורה מחליצה ולכן היא חייבת בחליצה אף דלענין יצום יש זה פטור, ודלא כמש"כ דלמסקנא כל הפטורה מיצום פטורה מחליצה ואין זה תלוי כלל בתפסי קידושי, [ואולם עדיין לר"ך להוסיף דהעומאה דכתיב זה אינה עומאה גמורה כערוית דהא לר"ת סועה פטורה אף מחליצה כיון דעומאה כתיב זה כערוית, ואכמ"ל צביאור הסוגיא שם, ועכ"פ הא ודאי דליכא כלל דכל הפטורה מיצום פטורה מחליצה].

וכן מוכח גם מהסוגיא צסועה ד"ה ע"צ גבי סועה ספק דחוללת ואינה מתייצמת, ופריך בגמי תחייבם נמי יצומי וכו', אית דאמר"י אמר רב יוסף רחמנא אמר וילאה מציתו והלכה והיתה לאיש אחר דלא ליסתר"י לביתי' ואת אמרת תייבם נמי יצומי, אמר אצ"י אלא מעתה לאחר לא תינשא דלא תיסתר"י לביתי' אמר ל"י מי קא רמיין עלי' בעל כרחי' ע"כ. הרי מצוה צגמי דלעטם זה אין זה כלל איסור ליצם כי אם דהתורה פטרה אותה מיצום דלא ליסתר"י לביתי', וכן מצוה צרש"י שם ד"ו ע"א ד"ה מי קא רמיין שכי' ח"ל דאילו ליצם אמר"י ל"י מלות יצום קודמת למלות חליצה [פי' בכל יצם בעלמא] אצל זהא אסור למימר ל"י וממילא אשמעי' קרא דאסור ליצמה דל"ש זה יצום והויא כאשת אח שלא במקום מלוה עכ"ל. ומצוה להדיא דמדון סועה אינה אסורה על היצם ורק דכיון דפטורה איכא עלה איסור אשת אח. ומצוה להדיא דאיכא זה פטור יצום ואפ"ה חייבת בחליצה, ומוכח דליכא כלל דכל הפטור מיצום פטור מחליצה, ועל כרחק דמה דבערה איכא פטור חליצה הוא מחמת הכלל דלא תפסי קידושי ודלא כמש"כ צשי' רש"י ול"ע.

ג

ז. ובעיקר קו' החוס' אמאי אין חיי"ל לר"ע מתייצמים נימא עשה דוחה ל"ת, כחצ צוה הרמב"ן ח"ל, וי"ל דלר"ע גלי רחמנא בערויות וה"ה לחיי"ל דכל דלא מתפסי זהו קידושין מפקעי זיקה, אכתי קשה הא סברא היכא שמעיין ליה לרבי עקיבא דמקשי מינה להדיא עכ"ל, וכ"כ הרשב"א [וברשב"א תי' על קו' הרמב"ן מנ"ל להגמי' האי סברא ח"ל ואינהו דהוו צקיא צדר"ע אינהו ידעי' דר"ע הכי ס"ל ולפיכך מקשו הכי להדיא עכ"ל. וצביאור קו' הרמב"ן ות"י הרשב"א יש להאריך ואכ"מ]. וצביאור תירולס נראה דהא דדרשי' דכל שא"ע לייצום א"ע לחליצה לענין חיי"כ אין צביאור דמה שאין עולה לייצום פטורה מחליצה, אלא צביאור הוא דהרי צגמי' דכ"כ פריך א"ה חיי"ל נמי נימא הכי, ומשני חיי"כ לא תפסי זהו קידושי חיי"ל תפסי זהו קידושי, והצביאור צחירון זה הוא דצאמת זהו גדר הפטור מחליצה דכל דלא תפסי זהו קידושי לא תפסי זהו זיקה, והרא

ו. ואולם יסוד זה דלשי' רש"י למסקנא אין הפטור מחליצה תלוי בלא תפסי קידושי כי אם דכל שפטורה מיצום פטורה מחליצה מאותו פטור עלמו שפטורה מיצום ל"ע מדין מחזיר גרושתו דמיצעי' להגמי' לקי' ד"א ע"צ אליבא דרבנן דדרשי' לעומאה דכתיב זה לענין סועה אי לא קאי כלל עומאה על מחזיר גרושתו ואין פוערת לר"ת או דינמא אין מקרא יולא מידי פשוטו ועומאה קאי גם על מחזיר גרושתו ולר"ת כמותה אינה מתייצמת, וכי' החוס' שם דג"ה לר"ת דצגמי' שם מוכרח דכל הספק רק לענין יצום אצל חליצה ודאי לריכה בין היא ובין לר"ת. והנה מדפטרה לר"ת מיצום מוכח דהדין עומאה כתיב זה הוי פטור מיצום דהא צנרה ליכא איסור, וכהשי' דס"ל דנרה אינה איסור לרה כי אם פטור לרה דכל דברינו דמדון לררור ילפי' פטור ערוה הוי להנך ש"י, ואפ"ה חייבת בחליצה, ומוכח מה דרק מי שלא

אוצר החכמה

דכל שא"ע ליבום א"ע לחליצה הוי דרשא לגלות לן האי דינא, דגלי לן קרא דחיי"כ שא"ע ליבום א"ע לחליצה, ומיהו לא דהעטס הוא משום דא"ע ליבום דא"כ חיי"ל נמי, אלא העטס משום דכי היכי דלא תפסי זהו קידושי ה"י פקע מהם זיקה. ומש"ה צחי"ל לר"ע נמי כיון דלא תפסי זהו קידושי מפקעי זיקה. והא דבגמ' מצוחר דאי לאו אין עדל"ת שיש צו כרת היתה אחר"ה מתייצמת אף דלא תפסי זה קידושי, היינו משום דלאו לא היינו דורשים הקרא דלקחת על חיי"כ דחיי"כ נמי בכלל לקחת הס משום עדל"ת, וא"כ לא הי' לנו מקור לומר דכי היכי דמפקעי קידושי מפקעי זיקה, והיה שייך זיקה גם צמי שאין קי' תופסין זה, אבל צחר דאין עדל"ת שיצ"כ ואין אחר"ה מתייצמת, ורש"י עלה קרא דלקחת ילפי' מה דכל דלא תפסי זה קי' מפקעי זיקה, וא"כ ה"כ חיי"ל לר"ע אף דשייך זהו עדל"ת מ"מ כיון דלא תפסי זהו קידושי מפקעי זיקה.

הזיקה ול"ד כלל למש"כ הגר"ש שקופ ז"ל לענין פטור ערוה ליבום, דצמקוס פטור ערוה ל"ש עדל"ת, דהתם כיון דאיכא פטור ערוה צעלס הנפילה הרי היא פעורה מעיקר דין יבום וליכא זה כלל סיבה לעשה, ובזה ודאי לא אמרי' דאדרבה יחול העשה ויתבטל הל"ת, משא"כ בצצרת לא תפסי קידושי דאין זה פטור דין יבום כי אם דמעכצ את הדין יבום מלחול בזה הוי חידוש גדול לומר דמ"מ כיון שאס לא ידחה העשה את הל"ת לא יהיה כאן עשה דהא לא יתפוס זה זיקה ל"א עדל"ת, ורק צמקוס שגם שאס לא ידחה העשה את הל"ת ישאר עשה אמרי' עדל"ת, ובפשוטו ודאי נראה דצכה"ג לריך לומר עדל"ת וא"כ אמאי לא תתייצס, ומוכח דלא כהגר"ש שקופ ז"ל כי אם דעשה דוחה ל"ת אין יכול לדחות דין לא תפסי קידושי וה"כ תפיסת זיקה, ושפיר כתבו הרמב"ן והרשב"א דלר"ע כיון דלא תפסי קידושי מפקעי זיקה אף אי נימא עדל"ת.

אכן נראה דמה נסחר מה שבחנו לעי' אוח צ מהגר"ש שקופ ז"ל דצמקוס שעשה דוחה ל"ת דערוה יכול העשה להפקיע גם דין ערוה לענין דלא תפסי זה קידושי ויתפסו זה קידושי, דא"כ אכתי קשיא לר"ע אמאי אין חיי"ל מתייצמת נימא יבוא עשה וידחה ל"ת וידחה גם הדין דלא תפסי זה קידושי, עכ"פ לענין זיקה ליבום וחליצה, ויחול זה זיקה ושפיר תתייצס". והכא ל"ש לומר דאדרבה כיון דלא תפסי זה זיקה אין זה כלל מלות יבום וממילא ל"ש זה עשה דוחה ל"ת דאין כאן עשה, דבפשוטו ודאי יש כאן סיבה לעשה ורק דאין העשה יכול לחול כיון דלא תפסי זה קידושי חיקה, ובזה בפשוטו לריך לומר דיבוא עשה וידחה להדין ערוה ושוב יתפוס זה

ואולם לפי"ז הדרא קושיית האחרונים [שהבאנו לעי' אות ב] לדוכתא אין צעי בגמ' דאחר"ה תתייצס אי עשה דוחה ל"ת שיש צו כרת, והרי מלות יבום אין מתקיימת כי אם כשקונה אותה, והכא אין יכול לקנותה כיון דהראשונים נקטו דגם צמקוס עדל"ת איכא זה דין ערוה לענין תפיסת קידושי, ודלא כהגר"ש דגם דין ערוה נדחה, [וכן דלא כמו שנידדנו דרק צמי שאסורה צפועל איכא דין לא תפסי קידושי], וכן אין לומר כמש"כ צהמקנה דלענין קנין יבום ליכא דין לא תפסי קידושי דהרי הראשונים ס"ל דאפי' זיקה לא תפסי בערוה^ב, וא"כ פשוט דה"כ קנין תפס זה ול"ע. ויעוי' צכתבי הגר"ח צענין קידושי ציצמה שנשאר בזה צל"ע.

סימן ב

בקושיית הגרעק"א אמאי בעי קרא לפטור צרת צרה

תנן ע"ו נשים פוערות לרותיכן ולרות לרותיכן מן החליצה ומן היבום עד סוף העולם, וצדף ג ע"ב

ילפי' לפטור צרת צרה מקרא דקאמר ואין לי אלא צרתה צרת צרתה מנין ת"ל לצרור. והק' הגרעק"א [צתוס]

- א. א"ה רבינו הבליע כאן בתו"ד דיש לכאר בכונת הרמב"ן והרשב"א דהא דפקע זיקה ל"ה משום דאין זיקה תופסת בערוה דלא תפסי בה קידושי, ובאמת שפיר תפס בה זיקה, ורק דכונתם דמקרא דלקחת ילפי' דהדין דלא תפסי קידושי הוי פטור מסויים ביבמה, דמי שיש בה חלות דין ערוה דלא תפסי קידושי יש בה פטור מזיקת יבום, ולפי"ז א"ש דל"ש עדל"ת, ואולם רבינו נקט לעיקר כפשטות לשון הראשונים דכונתם דאין זיקה תופסת בערוה כמו שאין קי' תופסין בערוה ולכן פטורה. עוד העיר כאן רבינו דלכאוי' י"ל דהעשה ידחה רק הדין ערוה לענין שלא יעכב זיקת היבום מלחול, ומיהו אכתי לא יחול בה זיקת חליצה, דהעשה דביאת יבום אין מחייב שהיא בהזיקת חליצה ודחה זה רבינו. וקיצר בזה מאד מפני קוצר הזמן.
- ב. א"ה לכאוי' י"ל דהרי רבינו ביאר דרק בתרי דרשא דלקחת ילפי' דלא תפסי זיקה בערוה אבל בקושיית הגמ' דאחר"ה תתייבס אכתי לא ילפי' מקרא דלקחת וס"ל דתפס בה זיקה אף שהיא ערוה, וא"כ י"ל דלס"ד ה"ה דגם קנין יבום יכול לתפוס בה וכדברי המקנה ועי'.